

Fonder

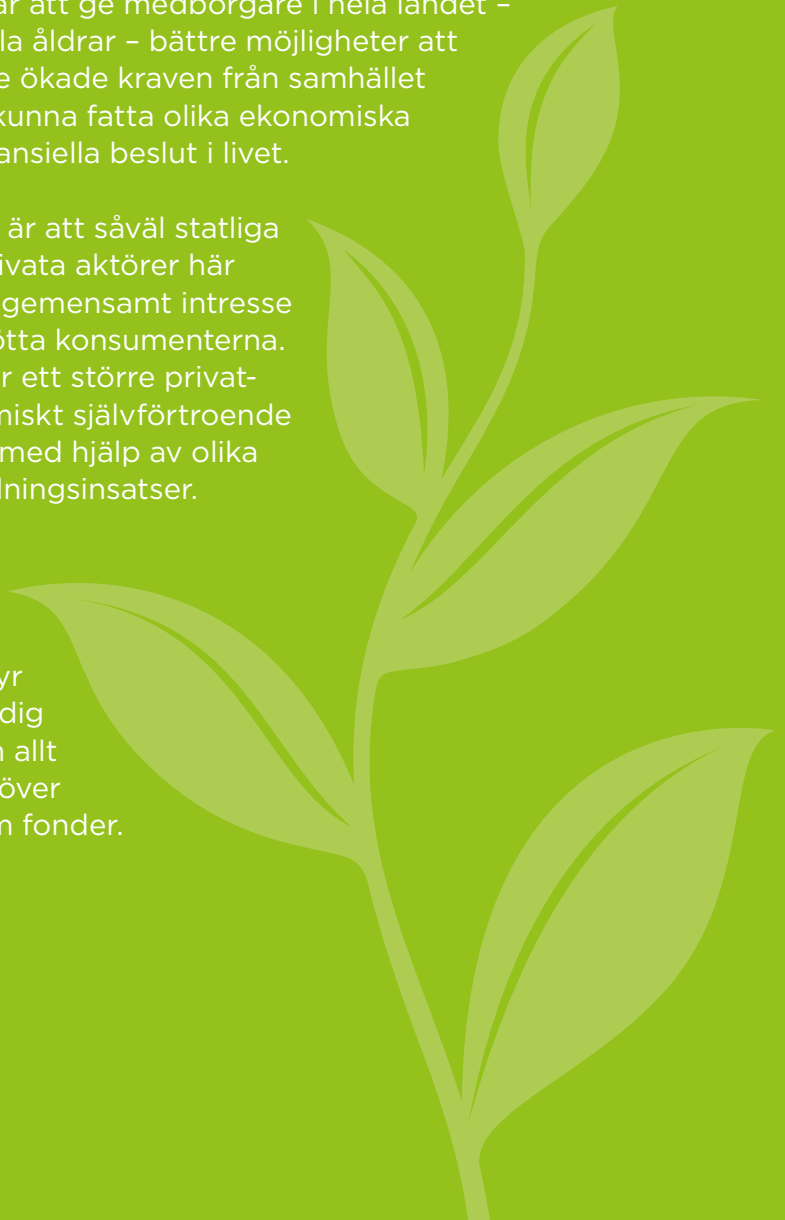
**GILLA DIN
EKONOMI**

Gilla Din Ekonomi är ett landsomfattande nätverk som startats av myndigheter, organisationer och finansiella företag för att samarbeta om folkbildning i ekonomiska och finansiella frågor.

Syftet är att ge medborgare i hela landet – och i alla åldrar – bättre möjligheter att klara de ökade kraven från samhället på att kunna fatta olika ekonomiska och finansiella beslut i livet.

Tanken är att såväl statliga som privata aktörer här har ett gemensamt intresse i att stötta konsumenterna. Målet är ett större privat-ekonomiskt självförtroende åt alla, med hjälp av olika folkbildningsinsatser.

Denna broschyr guidar dig igenom allt du behöver veta om fonder.

En helhetsbild bör alltid vara utgångspunkt för funderingar och beslut som påverkar den egna ekonomin. Det gäller också fonder som alternativ, både när det gäller pensionssparande och annat sparande. I stort sett alla vuxna i vårt land sparar i fonder.

I dag finns många fonder att välja mellan och alla kan därigenom få del i aktie- och ränteplaceringar över hela världen. Detta ökar konkurrensen på fondmarknaden till gagn för spararna men det innebär samtidigt mer att hålla reda på för dig som ska välja.

Fondbolagens förening vill öka kunskapen om att utvärdera och välja fonder. Vi har därför startat www.fondkollen.se. EU har beslutat om att faktablad med basfakta om fonder alltid ska erbjudas spararna före köp. Avkastning, avgifter och risk är betydelsefulla faktorer vid val av fonder och riskspridning är alltid viktigt att tänka på.

Fonder passar särskilt bra för regelbundet månadssparande, vilket är ett bra sätt att bygga upp ett eget sparkapital som kan ge både trygghet och frihet.”

Hanna Helgesson
Sparekonom, Fondbolagens förening

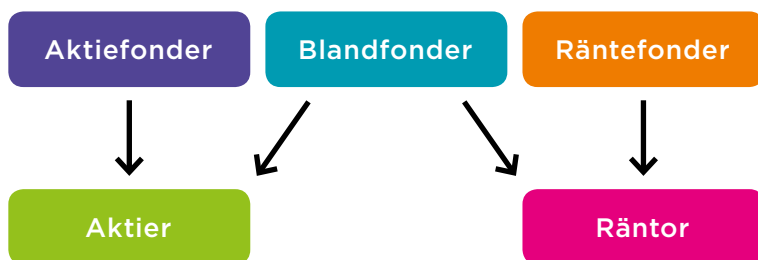
INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Vad är en fond	4
Varför just fonder?	5
Månadssparande	6
Risk och riskspridning	7
Konsumentskydd – lagar skyddar dina intressen	10
Vilka fonder finns det att välja på?	12
Flera sätt att spara i fonder	17
Att tänka på vid val av fond	20
Avgifter	22
Hjälpmedel vid val eller utvärdering av fonder	26
Tio frågor om fonder	30
Ordlista	32
Checklista	37
Nyttiga länkar och telefonnummer	39

Vad är en fond?

En fond är en samling (portfölj) av aktier och/eller andra värdepapper som har möjlighet att ge avkastning. Alla som investerar i fonden äger en del av fondens samlade tillgångar. Om en fond äger aktier från 50 olika börsföretag blir du som investerat i fonden indirekt ägare i alla dessa 50 bolag.

Fonder investerar främst i två slags värdepapper: aktier och sparande som ger ränta. Fonder som placerar i aktier kallas aktiefonder och fonder som placerar i räntepapper kallas räntefonder. Dessutom finns det blandfonder som placerar i båda delarna.

Det finns också fonder som har friare placeringsregler. Ett exempel på detta är hedgefonder. Mer om olika typer av fonder hittar du under avsnittet *Vilka fonder finns det att välja på?* på sidan 12.

Varför just fonder?

Det finns många anledningar till att spara i fonder. Ett skäl är att de passar bra för regelbundet sparande, även i en liten skala.

Med bara ett par hundralappar i månaden kan du få del av utvecklingen i världen och sparandet kan växa till sig med tiden. Ett annat skäl till att spara i fonder är att du drar nytta av förvaltarnas kunskaper. Fondförvaltare måste enligt lag utgå från fondspararnas intressen. Att fondbolagen sköter all administration är också av praktisk betydelse. Du som sparar behöver inte själv hålla koll på ingångsvärden, kapitalvinster eller förluster. Fondbolagen lämnar uppgifter till dig på årsbeskeden och även till Skatteverket. Det är enkelt att fonsdspara!

Alla fonder har också det gemensamt att de ger riskspridning, men på olika sätt och i olika hög grad. Regelbundet sparande ger också riskspridning över tid. Fonder kan ge bättre avkastning än sparkonto och kan också innebära mindre risk än enskilda aktier. Det är dessutom lätt att köpa och sälja fondandelar.

- 1.** Du kan enkelt få del i både svenska och utländska placeringar.
- 2.** En värdepappersfond ska enligt lag sprida riskerna på flera värdepapper. En aktiefond ska till exempel placera i minst 16 olika aktier, i praktiken många fler.
- 3.** Det finns ett stort utbud av fonder med olika risknivåer och placeringsinriktningar.
- 4.** Förvaltare med expertkunskaper sköter placeringarna. Det innebär att du som placerare inte behöver vara lika aktiv som vid exempelvis aktiehandel.
- 5.** Månadssparande i fonder är en bra sparform för att bygga upp en buffert. Riskspridningen ökas genom att insättningar görs vid olika tidpunkter.

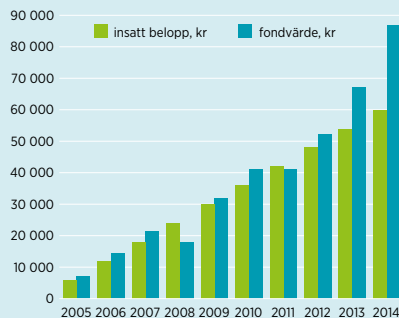
Månadssparande

Regelbundet månadssparande i fonder är ett enkelt och smidigt sätt att bygga upp ett sparkapital. Du minskar effekten av börsens svängningar och köper ibland när det är lite dyrare och ibland när det är lite billigare.

När det gäller placeringar i aktier och aktiefonder är ett klassiskt råd att sitta still i båten när börsen sjunker och ha tålamod tills det vänder uppåt igen. Det är svårt att tajma börsuppgångarna respektive börsnedgångarna. Risken är att du säljer dina fonder när börsen redan nått botten och köper igen när börsen står på topp. Om du har ett månadssparande, tänk på att om du sparar i aktiefonder ska det vara pengar du inte behöver inom en snar framtid. Läs mer om aktiefonder på sid 13.

Det är enklare att spara i början på lönen istället för i slutet. En stående överföring från lönekontot till en fond är ett bra sätt att bygga upp ett sparkapital. 500 kronor i månaden ger på fem år 30 000 kronor plus avkastning. Fem år kan verka lång tid när man tänker framåt men inte när man tänker tillbaka.

Den som började månads-spara 500 kronor år 2005 hade med en genomsnittlig aktiefond efter tio år en behållning på 86 900 kronor, varav det insatta beloppet utgjorde 60 000 kronor.

Risk och riskspridning

Risk är ett mått på hur värdet varierar – ju större svängningar i fondens värde, desto högre är risken. En hög risk innebär att det är en större risk att förlora pengar.

Det finns ett direkt samband mellan risk och avkastning. Hög risk innebär större chans till bra avkastning, men också en större risk för värdeminskning. Låg risk betyder sämre chans till hög avkastning men risken för förlust blir också mindre. På lång sikt ger fonder med hög risk i genomsnitt bättre avkastning. Ordet genomsnitt är mycket väsentligt. Alla fonder med risk lönar sig inte på lång sikt, men för att få möjlighet till en god avkastning på lång sikt måste du vara beredd att ta en viss risk. Om man kunde få samma värdeökning utan att ta någon risk skulle förstås alla välja det säkra alternativet. Orden ”lång sikt” är också mycket viktiga i sammanhanget – om du inte kan riskera att dina pengar minskar i värde på kort sikt ska du inte placera i aktiefonder.

Aktiefonder har generellt sett en högre risk än räntefonder. Långa räntefonder har en högre risk än korta räntefonder och blandfonder hamnar generellt mitt emellan aktiefonder och räntefonder. Men även inom de olika fondtyperna kan risken givetvis skilja sig åt. En bred globalfond som placerar i aktier över hela världen har generellt en lägre risk än en aktiefond som endast placerar i ett visst land eller en viss bransch. För sparande i fonder som placerar i utländska värdepapper tillkommer också en valutarisk.

För att enkelt ge en överblick över den mest väsentliga informationen vid val av fond har alla fonder i Europa ett faktablad. På faktabladet finns ett diagram som visar den historiska avkastningen för varje år under den senaste tioårsperioden. Det ger en bra bild av fondens risk. I faktabladet ska också fondens risk beskrivas i ord på ett lättfattligt sätt.

Fonden ska dessutom redovisa ett mått på sambandet mellan risk och möjlig avkastning i fonden (se bilden nedan). Skalan som används är 1–7, där 7 innebär högst risk och högst möjlig avkastning. Läs mer om faktabladet under avsnittet *Hjälpmedel vid val eller utvärdering av fond* på sidan 22.

Historisk avkastning är ingen garanti för framtida avkastning. De pengar som placeras i fonden kan både öka och minska i värde och det är inte säkert att du får tillbaka hela det insatta kapitalet.

Lägre risk

Lägre möjlig avkastning

Högre risk

Högre möjlig avkastning

Tänk också på att sprida dina risker, vad gäller placeringsriktning, men också i tid. Välj antingen en bred aktiefond, till exempel en globalfond eller en blandfond som placerar i både aktier och räntepapper, eller välj flera olika fonder med olika placeringsinriktningar. Genom att månadsspara köper du fondandelar såväl när kursen är låg som hög. Det gör att du sprider riskerna över tiden och jämnar på så sätt ut börsens svängningar.

- 100 % av alla vuxna svenskar sparar i fonder*.
- 65 % har ett privat fondsparande.
- 56 % av alla barn i Sverige har ett fondsparande.
- Den vanligaste anledningen att spara privat i fonder är för att skapa en buffert.
- De vanligaste fondtyperna att spara i är blandfonder, Sverigefonder, globalfonder och tillväxtmarknadsfonder.
- Den största skillnaden mellan hur kvinnor och män fondsparar är inställningen till risk. Män säger sig i större utsträckning än kvinnor vara villiga att ta högre risk för att kanske få bättre avkastning.

* I åldern 18–76 år med deklarerad inkomst.

Källa:
TNS Sifo Prospera, 2014

Konsumentskydd

Lagar skyddar dina intressen

Fondverksamhet i Sverige styrs av ett regelverk som ska garantera dels att förvaltningen sköts på bästa sätt, dels att de som sparar i en fond är skyddade mot att kapitalet ska ingå i en konkurs eller förskingras. Som sparare behöver man inte känna till alla regler men det är viktigt att veta att det finns ett skydd och något om hur det fungerar.

De fonder som vi beskriver här och som används för sparande direkt eller för pension regleras i Sverige av *Lagen om värdepappersfonder (LVF)* och *Lagen om förvaltare av alternativa investeringsfonder*. De typer av fonder som marknadsförs till småsparare delas in i värdepappersfonder och specialfonder. Värdepappersfonder, eller UCITS-fonder som de också kallas, får säljas fritt i Europa. Enligt lag måste de innehålla minst 16 olika värdepapper vilket automatiskt innebär riskspridning. Även specialfonder måste ha riskspridning, även om de har lite andra regler. Hedgefonder är till exempel oftast specialfonder.

Alla andelsägare ska behandlas lika

Utöver de lagar som nämnts ovan reglerar föreskrifter från Finansinspektionen och branschens egna riktlinjer hur fondbolaget får agera. Enligt lag ska fondbolaget i förvaltningen handla uteslutande i fondandelsägarnas gemensamma intresse (4 kap 2§ LVF). Med detta menas att alla andelsägare ska behandlas lika och att förvaltaren ska försöka ge dem en så bra avkastning som möjligt utifrån fondens placeringsinriktning och risk samt eventuella andra kriterier som fastställts för fonden i fondbestämmelserna.

För varje fond ska fondbestämmelser godkännas av Finansinspektionen. Fonden får inte avvika från den placeringsinriktning som angetts i fondbestämmelserna. Eventuella ändringar i fondbestämmelserna måste godkännas av Finansinspektionen och de måste alltid vara i andelsägarnas intresse. Spararna måste förstås informeras om ändringarna.

Kapitalet förvaras hos förvaringsinstitut

För att skydda kapitalet har fondbolaget och förvaltaren inte egen tillgång till pengarna eller värdepappren i fonden. Dessa förvaras hos ett så kallat förvaringsinstitut, vanligtvis en bank, på ett särskilt konto och alla transaktioner måste gå genom förvaringsinstitutet.

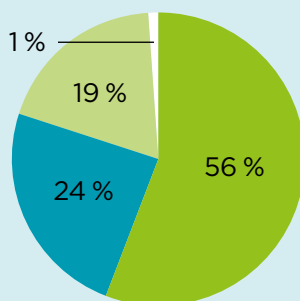
Det är alltså skild ekonomi mellan fonden och fondbolaget. Om ett fondbolag går i konkurs, vilket är mycket ovanligt, påverkas inte fondens värde och själva fonden kan med andra ord inte gå i konkurs. Skulle fondbolaget ändå komma på obestånd, eller om fondbolaget av annan anledning inte kan fortsätta förvalta fonden, övertas förvaltningen av förvaringsinstitutet. Därefter kan förvaltningen övertas av annan fondförvaltare. Om sådan saknas utbetalas fondens förmögenhet till andelsägarna.

Vilka fonder finns det att välja på?

Det här avsnittet handlar om placeringsinriktning, det vill säga de olika typer av fonder som finns att välja på. I dag finns det cirka 3 000 fonder tillgängliga för småsparare på den svenska marknaden. De kan delas in i fyra huvudgrupper: aktiefonder, räntefonder, blandfonder och hedgefonder. Varje huvudgrupp rymmer flera undergrupper.

Diagrammet visar hur fondsparandet i Sverige i dag är fördelat mellan fyra huvudgrupper.

 Aktiefonder Räntefonder
 Blandfonder Hedgefonder

Källa: Fondbolagens förening 2014-12-31

Med fonder kan du få del i placeringar över hela världen.

Sverigefonder placerar på vår hemmamarknad som vi känner bäst till. Genom att placera i en Sverigefond får du faktiskt också del i tillväxten på nya marknader där de svenska bolagen arbetar.

Du kan också placera i fonder som köper aktier i bolag på marknader i andra delar av världen. Genom placeringar i till exempel Kina, Indien och Brasilien har fondsparare fått del i den tillväxt som ägt rum i dessa länder. Förhoppningsvis kommer denna utveckling också till andra länder. Vid val av fonder är det en fördel att följa med i vad som händer i världen.

Aktiefonder

En aktiefond är en fond som investerar minst 85 procent av fondförmögenheten i aktier. För ett sparande i aktiefonder rekommenderas en spartid på minst 5–7 år. Detta beror på att risken i aktiefonder generellt sett är högre än i räntefonder och blandfonder, de svänger alltså mer i värde.

Det finns aktiefonder med olika placeringsinriktningar och risk, exempelvis fonder som placerar i ett visst land (till exempel Sverige eller Ryssland) eller en viss region (till exempel Norden, Nordamerika eller Östeuropa). Fonder som placerar över hela världen kallas Globalfonder. Andra fonder är specialiserade på en viss bransch (till exempel läkemedel eller finans).

En inriktning som har blivit populär på senare år är tillväxtmarknadsfonder. Dessa fonder placerar på marknader som är i stark tillväxt och omfattar Östeuropa, Sydamerika, vissa länder i Asien och Afrika.

En typ av aktiefond är **indexfonder**. Indexfonder har lika stor andel i olika företags aktier som dessa aktier har i ett visst index, till exempel ett index som följer Stockholmsbörsen.

ETF:er (Exchange Traded Funds) är fonder som handlas som aktier. De kallas också för börshandlade fonder. De är framförallt indexfonder.

Räntefonder

En räntefond placerar enbart i räntebärande värdepapper, till exempel statsskuldväxlar eller obligationer. Det finns **obligationsfonder** (kallas också för långa räntefonder) som placerar i värdepapper med löptid på minst ett år. De kan vara förenade med en viss risk och bör därför ha en spartid på minst 3–4 års sikt. Dessa fonder kan öka i värde när räntorna sjunker och kan sjunka i värde när räntorna stiger. Kurssvängningarna brukar

dock inte vara lika kraftiga som för aktiefonder. Det finns också **penningmarknadsfonder** (kallas också för likviditetsfonder eller korta räntefonder) som placerar i värdepapper med en löptid som är kortare än ett år. De förväntas ge en jämn (men relativt låg) avkastning och är en lämplig sparform för den som vill undvika risk. De kan ses som alternativ till sparkonton. Om fonden placeras i en annan valuta än i svenska kronor kan det dock finnas en valutarisk.

Blandfonder

En blandfond investerar i både aktier och räntebärande värdepapper. Fördelningen mellan aktier och räntepapper kan variera mellan olika blandfonder och även variera under olika tidsperioder i samma fond.

För dig som är intresserad av blandfonder är det bra att ta reda på hur fördelningen mellan aktier och räntor ser ut eftersom det kan vara stor skillnad mellan olika fonder. Om du vill jämföra olika blandfonder med varandra bör du också ta hänsyn till om de placerar enbart i svenska värdepapper eller också i utländska.

En variant av blandfonder är **generationsfonder** som är vanliga inom pensionssparandet. För dessa fonder gäller att andelen aktier minskar i takt med att pensionen närmar sig för den generation som respektive fond avser.

Hedgefonder

En hedgefond är en specialfond som försöker ge positiv avkastning oavsett om aktie- eller räntemarknaderna går upp eller ned. För att uppnå detta har hedgefonder friare placeringsregler och kan investera i både aktier och obligationer, ta lån, placera i optioner med mera. Hedgefonder kan ha allt från låg till mycket hög risk.

Ansvarsfulla och hållbara investeringar

Dessa fonder tar särskild hänsyn till aspekter som mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, etik och miljö. Det kan innebära att välja företag att placera i som är goda förebilder. Det kan också innebära att välja bort företag som inte uppfyller uppställda krav, exempelvis att undvika att placera i företag med engagemang i alkohol-, tobak- eller vapenindustrin. Det kan också handla om att fondbolaget aktivt försöker påverka företag där de har placeringar i önskvärd riktning. Dessa fonder är oftast aktiefonder men kan också finnas för andra fondtyper.

Om en fond angett att de väljer placeringar utifrån särskilda kriterier gällande till exempel hållbara investeringar ska det till spararna anges på vilket sätt man gör sina urval. För att beskriva arbetet finns Hållbarhetsprofilen, ett informationsblad om hur förvaltaren agerar för att investera hållbart. Med den ges spararna möjlighet att jämföra fonder och på så vis göra ett aktivt val om hållbarhet när de sparar. Hållbarhetsprofilerna finns samlade på sajten hallbarhetsprofilen.se. Information finns också på fondbolagens webbplatser och i faktabladet.

Fond-i-fonder

Fond-i-fonder placerar enbart i andra fonder. Förvaltaren väljer ut de fonder som fonden ska placera i. Det kan vara fonder från ett eller flera olika fondbolag. Det finns fond-i-fonder som enbart placerar i aktiefonder, alternativt enbart räntefonder, men också fond-i-fonder med kombinationer av olika fondtyper.

Olika fondtypers avkastning den senaste 10-årsperioden (2005–2014).

Fondtyp	Totalt under tioårsperioden, procent	Snitt per år, procent
Aktiefonder	103	7,3
Sverige	183	11,0
Norden	148	9,5
Europa	89	6,6
Global	83	6,2
Tillväxtmarknader	130	8,7
Ryssland	38	3,2
USA	107	7,5
Blandfonder	61	4,9
Obligationsfonder	48	4,0
Penningmarknadsfonder	21	1,9

Källa: Morningstar Fondindex

Aktiemarknaden har under den senaste tioårsperioden präglats av turbulens och avkastningen har varierat kraftigt mellan olika aktiefondkategorier. Trots detta har aktiefonder i genomsnitt ökat i värde med 103 procent (motsvarande 7,3 procent per år). Sverigefonder, Nordenfonder samt fonder som placerar på tillväxtmarknader har haft en mycket god värdeutveckling, medan framförallt Rysslandsfonder utvecklats lite sämre.

Flera sätt att spara i fonder

– och de olika skattereglerna

I dag kan man spara i fonder på många olika sätt. Du kan spara privat i fonder, antingen direkt eller via ett investeringssparkonto eller en kapitalförsäkring och du kan pensionsspara i fonder.

Det är viktigt att du ser till helheten i ditt sparande för att få en god riskspridning. Dessutom har de skilda sätten att spara i fonder också olika skatteregler. Fundera över vilka fonder du vill spara i och på vilket sätt du vill spara.

Privat fondsparande

Vanligt fondsparande (direktsparende i fonder)

Skatt på kapitalvinst är 30 procent vid sparande direkt i fonder. Kapitalförlust är helt eller delvis avdragsgill. Fondbolag lämnar kontrolluppgifter till Skatteverket om kapitalvinster och -förluster, men gör inte skatteavdrag. Vid direktsparende i fonder finns också en särskild fondskatt som årligen uppgår till 0,12 procent av fondinnehavet.

Investeringsparkonto (ISK)

På ett investeringssparkonto kan du spara i fonder men också i enskilda värdepapper. Du kan inom ISK byta fonder utan att det blir skatt på kapitalvinst. Istället betalar du en årlig schablonskatt på ditt kapital, motsvarande 30 procent av statslåneräntan den 30 november föregående år. För 2015 blir det cirka 0,27 procent.

Kapitalförsäkring

Du väljer bland de fonder som det försäkringsbolag där du har kapitalförsäkringen erbjuder. Du kan inom kapitalförsäkringen byta fonder utan att det blir skatt på kapitalvinst. Istället betalas en årlig avkastningsskatt på kapitalet, motsvarande 30 procent av statslåneräntan den 30 november föregående år. För 2015 blir det cirka 0,27 procent. En skillnad mellan ISK och kapitalförsäkring är att du kan komplettera en kapitalförsäkring med förmånstagare.

Pensionssparande

Premiepension och tjänstepension

Fonder är också ett alternativ för pensionssparande i olika former. Alla som har en beskattningsbar årsinkomst på minst 18 800 kr 2015 tjänar in till den allmänna pensionen från första kronan.

Premiepensionen utgör en mindre del av den allmänna pensionen och placeras i fonder. Du kan själv välja i vilka fonder som pengarna ska placeras. Om du inte väljer själv placeras dina pengar i en statlig fond, AP7 Såfa.

I din **tjänstepension** kan du, i olika utsträckning beroende på vilket avtal du tillhör, välja mellan traditionell livförsäkring och fondförsäkring. Mer om premie- och tjänstepension hittar du i Gilla Din Ekonomis broschyr om pensioner.

Till premiepensionen i det allmänna pensionssystemet och till tjänstepensionen får arbetsgivaren göra avdrag för premier och du betalar inkomstskatt vid utbetalningen av pensionen. Fonderna du kan välja till premie- och tjänstepensionen är samma fonder som du kan välja till ditt privata fonsparande men inom premiepensionen och tjänstepensionsalternativen ges kraftiga rabatter på fondavgifterna.

Privat pensionssparande

Fram till den 31 december 2014 fick man göra avdrag upp till 12 000 kronor per år vid privat pensionssparande. Från och med

1 januari 2015 sänktes beloppet till 1 800 kronor för att helt försvinna 2016. Det du redan har sparat ligger kvar och beskattas som tidigare, dvs du betalar en årlig avkastningsskatt, motsvarande 15 procent av den genomsnittliga statslåneräntan föregående år. För 2015 blir det cirka 0,24 procent.

Privat pensionssparande kan betalas ut från 55 års ålder, under minst fem år.

Om du vill spara till pensionen även i fortsättningen kan du använda de olika alternativ som finns beskrivna under rubriken *Privat fondsparande* på s.17. Sparandet är dock inte längre avdragsgillt utan följer de olika skatteregler som gäller för respektive sparform.

En sammanställning av skatten på fondsparande beroende på vilket sätt man sparar på.

	Inkomstskatt vid uttag	Skatt på vinst/utdelning	Avkastningsskatt/Schablonskatt*
Vanligt fondsparande (direktsparende)	Nej	30 %	0,12 %
Investeringsparkonto (ISK)	Nej	Nej	0,27 %
Fonder i kapitalförsäkring	Nej	Nej	0,27 %
Privat pensionssparande** (avdragsgillt)	Ja	Nej	0,24 %

** Läs mer om ändrade förutsättningar för avdragsgillt privat pensionssparande på sidan 18.

Tjänstepension	Ja	Nej	Nej
Premiepension	Ja	Nej	Nej

* Siffrorna i stapeln gäller för 2015.

Att tänka på vid val av fond

De flesta behöver ett sparande på både kort och lång sikt, från sparande till nästa års semester till pensionssparande. Det mest kortsiktiga sparandet passar bra att ha på ett sparkonto, medan fonder passar för sparande på lite längre sikt.

Börja med att fundera över vilken tidshorisont du har för ditt sparande och vilken risk du är beredd att ta för att få en bra avkastning. Risk innebär att en placering både kan öka och minska i värde, men med ökad risk följer också en möjlighet. Över tid kan möjligheten vara större att du får en bra avkastning om du vågar ta en högre risk. På kort sikt kan dock värdet svänga kraftigt i fonder med hög risk.

Sparar du i aktiefonder ska det inte vara pengar du är beroende av den närmaste tiden, och du måste kunna leva med att värdet kan gå upp och ner. Att spara på lång sikt betyder emellertid inte att du inte ska bry dig. Det kan hända saker både i omgivningen och privat som gör att du vill eller bör förändra ditt sparande.

Räntefonder innebär en jämnare avkastning än aktiefonder, men på en genomsnittligt lägre nivå. Penningmarknadsfonder passar för kortsiktigt sparande eller för tillfälliga omplaceringar när börsen förväntas falla, eller om du vill ha en mycket låg risk.

Riskspridning är A och O

Riskspridning kan du få på olika sätt. Du kan till exempel välja en fond som har stor spridning av sina placeringar i olika värdepapper och marknader. Du kan också välja flera olika fonder med olika inriktningar och där fonderna kompletterar varandra.

När du har kommit fram till vilken eller vilka olika typer av fonder du vill ha är det dags att välja fond.

Var prismedveten

Det är bra att vara prismedveten när du ska välja fonder. Det innebär att du både ser till vad det kostar och vad du får för pengarna. Du bör därför ta hänsyn till både fondens avkastning och avgift. Även om det är framtiden som vi är mest intresserade av, ger den historiska avkastningen ändå värdefull information om hur fonden har lyckats hittills. Hur mycket har fonden ökat i värde på ett, fem och tio år? Den historiska avkastningen är dock ingen garanti för den framtida avkastningen.

Viktigt att känna till är att avgiften alltid är bortdragen när avkastningen visas för en fond! Det betyder att två fonder med samma avkastning har varit lika bra för dig som sparar, även om de har olika höga avgifter. Mer om avgifter hittar du under avsnittet *Avgifter* på s.26.

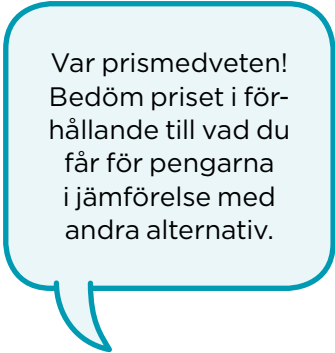
Till din hjälp när du ska utvärdera och jämföra fonder finns några olika verktyg som underlättar jämförelserna, se nästa avsnitt *Hjälpmedel vid val eller utvärdering av fonder*. Tänk på att när du ska jämföra fonder är det viktigt att fonderna har samma placeringsinriktning för att jämförelsen ska vara relevant.

Avgifter

Som nämnts tidigare finns ett stort antal fonder att välja mellan och de har också olika avgifter. En bra förutsättning för att bli nöjd med sitt val av fond är att vara medveten om vad man betalar för.

Att avgifterna skiljer mellan fonder kan bero på fondbolagets administrativa kostnader, men även på fondens placeringsinriktning, hur aktiv förvaltningen är samt vilken service som erbjuds i form av rådgivning med mera.

Förvaltningsavgiften ska bland annat täcka fondbolagets kostnader för administration, information till spararna, analyser av marknader och företag, placeringar, förvaring, tillsyn (Finansinspektionen) och distribution. Med distributör avses återförsäljare, alltså den som spararen köper fonden av, såsom banker, försäkringsbolag, försäkringsförmedlare och fondtorg.

Var prismetveten!
Bedöm priset i förhållande till vad du får för pengarna i jämförelse med andra alternativ.

Prissättningen sker på en fri marknad precis som för andra varor och tjänster. Fonder med höga avgifter kan ha en mer kostsam förvaltningsmodell än fonder med låga avgifter. Exempelvis har ofta passivt förvaltade fonder (indexfonder) en lägre avgift än aktivt förvaltade fonder eftersom aktivt förvaltade fonder behöver större resurser för analys av vilka företag fonden ska investera i.

Avgiftsnivån skiljer sig också ofta åt mellan olika fondtyper, exempelvis har räntefonder generellt lägre avgifter än aktiefonder. Även inom aktiefonder finns skillnader, exempelvis har tillväxtmarknadsfonder generellt högre förvaltningskostnader än fonder som placerar enbart i svenska företag.

En sak som är viktig att veta är att en fonds avkastning alltid visas efter att alla avgifter är bortdragna. Det betyder att två fonder med samma avkastning har gett dig som sparare lika mycket oavsett vad avgiften är.

Avgifterna är alltid avdragna när avkastningen visas!

Det finns inget entydigt samband mellan avkastning och avgift vilket betyder att det finns fonder med låga avgifter som gått bra och fonder som haft en negativ utveckling. Detsamma gäller fonder med höga avgifter, en del fonder har gått bra och andra har haft en negativ utveckling.

Några viktiga avgiftsbegrepp:

Förvaltningsavgift/Årlig avgift

Det pris du betalar fondbolaget och som ska täcka kostnader för bland annat förvaltning, analys, information och administration. Anges i procent. 1/365 av avgiften dras från värdet varje dag.

Prestationsbaserad avgift

En prismodell där du betalar fondbolaget beroende på fondens avkastning.

Totalkostnad (TKA)

Visar fondens totala kostnader. I TKA ingår förutom förvaltningsavgiften även courtage som fonden betalar till mäklare vid köp och försäljning av aktier i fonden. Anges i procent. TKA redovisas också i kronor på årsbeskeden för var och ens individuella sparande.

Genomsnittliga förvaltningsavgifter i Sverige 2013, per fondkategori

Aktiefonder	1,47 %
Blandfonder	1,36 %
Penningmarknadsfonder (SEK)	0,37 %
Obligationsfonder (SEK)	0,64 %

Källa: AMF Fonder, 2014

Insättnings- och uttagsavgifter

Insättningsavgift är ovanligt i Sverige. Uttagsavgift tas oftast bara ut om uttag görs efter en mycket kort tids sparande i fonden för att inte övriga sparare i fonden ska drabbas negativt.

Normanbeloppet

”Normanbeloppet” är ett standardiserat jämförelsemått som avser att visa en uppskattning av den totala kostnaden (i kronor istället för procent) för ett månadssparande på 1 000 kronor i en fond under tio år. Syftet är att ge exempel på vad den årliga procentuella avgiften kan bli i kronor och ören sett över en längre tidsperiod.

Avgiftsmodellen gynnar småsparare

I Sverige är det mycket vanligt med ett sparande i form av regelbundna insättningar av mindre belopp. Fondsparande ger risk-spridning från första kronan och avgiften är proportionell i förhållande till det insatta beloppet.

Fondernas avgiftsmodell kan generellt sägas gynna sparare med ett litet sparkapital eftersom att en procentsats som tas ut på kapitalet medför att sparare med ett litet kapital får ta del av fondens fördelar till en mindre kostnad i kronor än sparare med ett stort kapital.

Hjälpmedel vid val eller utvärdering av fonder

Hur bra går din fond?

Genom att använda ett fondindex kan du enkelt se hur din fond har gått under olika tidsperioder i jämförelse med andra fonder med samma placeringsinriktning. Du kan till exempel jämföra hur en Sverigefond har gått jämfört med andra Sverigefonder. Det är också ett mycket bra verktyg när du ska välja en ny fond. Historisk avkastning är ingen garanti för framtiden men ger värdefull information om hur förvaltaren lyckats med sina placeringar tidigare.

För att göra det lätt att hitta rätt jämförelse kan du på webbplatsen www.fondkollen.se med hjälp av verktyget ”Kolla fonden” skriva in namnet på din fond och få upp just den jämförelsegrupp där din fond ingår. Här har du möjlighet att se vilken placering din fond har utifrån avkastningen under olika tidsperioder, från senaste månaden upp till tio år. Förutom din egen fond ser du samtliga fonder som ingår i jämförelsegruppen. Fonderna har olika färgkoder där de med högst avkastning har markerats med grönt och de med lägst avkastning har markerats med en röd färg.

Faktablad

För att enkelt få en överblick över den mest väsentliga informationen vid val av fond så har alla fonder i Europa ett faktablad. Alla faktablad är på högst två sidor och uppställda enligt samma modell för att göra det enklare att jämföra fonder från olika länder och från olika fondbolag. Du hittar faktabladen på fondbolagens webbplatser och övriga platser där du köper fonder. Alla

som är intresserade av att börja spara i en fond ska enligt lag erbjudas ett faktablad.

Faktabladen ger dig, i tur och ordning, uppgifter om fondens:

Placeringsinriktning

Här beskrivs vilken typ av fond det är, till exempel att fonden investerar i aktier som ges ut av svenska företag.

Risk/avkastningsprofil

Fonden ska redovisa ett mått på sambandet mellan risk och möjlig avkastning i fonden. Skalan som används är 1–7, där 7 innebär högst risk och högsta möjliga förväntade avkastning.

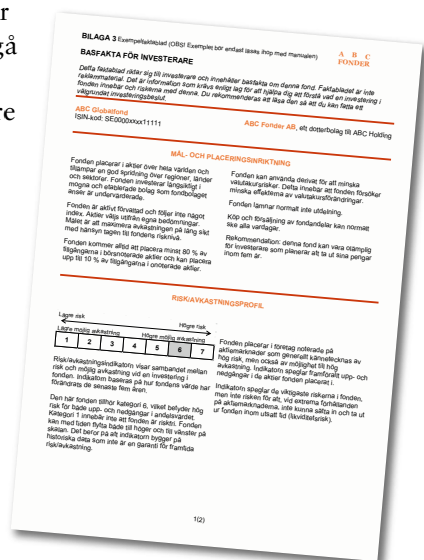
Avgifter

En tabell med fondens avgifter.

Historisk avkastning

Historisk avkastning ska presenteras som ett stapeldiagram över årlig avkastning för vart och ett av de senaste tio åren eller sedan fonden startades om den inte har funnits så länge. Det är ett bra sätt att visa historisk avkastning, men det är också ett av de bästa sätten att illustrera fondens risk. För aktiefonder gäller att det kan gå både upp och ned och för korta räntefonder kan det framgå att avkastningen är positiv varje år, men på en låg nivå utan större svängningar.

För den som vill ha utförligare information om fonden finns informationsbroschyr (med fullständig information) och årsredovisning respektive halvårsrapport.

Fondbetyg

Ett annat sätt att utvärdera fonder är att titta på vad fonden har fått för fondbetyg (rating). Fondbetyg tas fram av olika ratingföretag. Fonderna betygsätts utifrån olika kriterier, framförallt historisk avkastning och risk. Det förekommer även fondbetyg där förutsättningar för framtida utveckling vägs in i betygen. Har en fond fått högt betyg hos flera betygssättande företag så är det värdefull information.

På den svenska marknaden finns flera företag som tillhandahåller betygssättning av fonder.

Fondkollen.se

Fondbolagens förening har tagit fram en webbplats med adress www.fondkollen.se. På webbplatsen ges information om fondsparande samt verktyg och värdefulla exempel som är användbara när det gäller fondsparande. Bland annat finns verktyg som underlättar utvärdering av fonder och som kan vara till hjälp när det är dags att välja nya. Som exempel kan nämnas det tidigare beskrivna fondindex (på webbplatsen kallat "Kolla fonden") och ett verktyg som hjälper dig att hitta fonder i en viss kategori, kallat "Hitta ny fond". Där finns också en räknedurra där du kan testa hur sparbelopp, spartid, avkastning och avgift påverkar ditt sparande över tid.

Fondkollen finns också som app till mobiltelefon där du bland annat kan hålla koll på dina fonder till premiepensionen, men också till ditt privata fondsparande. Fonderna rankas på avkastningen de senaste fem åren och du ser på vilken plats just dina valda fonder hamnar. Dessutom har de tio fonderna med högst avkastning inom en viss fondkategori (en viss placeringsinriktning) markerats med en symbol för att göra det lätt att se om din fond är bland dem. Du får även hjälp i appen hur du kan tänka kring ditt premiepensionsval och en instruktion till hur du gör på Pensionsmyndighetens webbplats för att välja eller byta dina fonder.

Konsumenternas Bank- och finansbyrå

Konsumenternas Bank- och finansbyrå kan hjälpa dig med opartisk information och vägledning utan kostnad, om du skulle behöva.

Du kan också få hjälp med att gå vidare om du är missnöjd med ett beslut. www.konsumenternas.se

The screenshot shows the website 'Fondkollen.se' with a navigation bar containing 'KOM-I-GÅNG', 'BLOGGEN', 'JÄMFÖR', and 'TEMA'. A featured article titled 'Fråga Fredrik om fonder!' features a photo of a man. Below this is a section 'Så väljer du fonder i två steg till...' with two numbered steps: '1. Välj typ av fond' and '2. Välj fond'. The right sidebar includes 'Kolla fonden', 'Mitta ny fond', 'Räknesnurran', and 'Fondblogg & frågestäder'.

Tio frågor om fonder

1. Vilka av dessa fonder har generellt sett högst risk?

- A Blandfonder
 - B Aktiefonder
 - C Räntefonder
-

2. Vilken typ av fond passar bäst för ditt kortsiktiga sparande, det vill säga pengar du behöver snart?

- A En kort räntefond.
 - B En lång räntefond.
 - C En blandfond.
-

3. Vad kännetecknar en generationsfond?

- A I en generationsfond minskar andelen aktier i takt med generationens stigande ålder.
 - B Vid pensionsålder måste det alltid vara 100 procent räntebärande i en generationsfond.
 - C Fördelningen mellan aktier och räntebärande papper är alltid 50/50.
-

4. Hur förhåller sig risken i en hedgefond jämfört med risken i en genomsnittlig aktiefond?

- A Den är alltid högre.
 - B Den är alltid lägre.
 - C Den kan vara såväl högre som lägre.
-

5. Min branschfond går dåligt, kan inte förvaltaren investera i någon annan bransch?

- A Nej, fondbestämmelserna reglerar vad fonden får investera i.
- B Ja, om tillräckligt många fondandelsägare hör av sig går det bra.
- C Nej, Finansinspektionen har bestämt placeringsinriktningen.

6. Om fondbolaget går i konkurs förlorar jag mina pengar då?

- A Ja, fondandelarna säljs för att betala andra fordringsägare i konkursen.
 - B Nej, tillgångarna som utgör fonden förvaras fristående från fondbolaget.
 - C Ja, pengarna tillhör inte mig längre när jag investerat dem i fonden.
-

7. Fondens avkastning, hur fonden presterat, är viktigt. Vilket av nedanstående påståenden om avkastningen är sant?

- A Två fonder med samma avkastning har varit precis lika bra för dig som sparare, oavsett avgift.
 - B Avkastningen visas alltid före att avgiften är bortdragen.
 - C Båda påståenden är sanna.
-

8. Vad är en indexfond?

- A En fond vars placeringar speglar ett visst marknadsindex, t.ex. Stockholmsbörsen.
 - B Det är en fond som syftar till att ha så låg risk som möjligt.
 - C En fond som följer konsumentprisindex, dvs. prisutvecklingen för den privata konsumtionen.
-

9. Premiepension har du säkert hört talas om, men vad är det för något egentligen?

- A Det är en mindre del av den allmänna pensionen där du själv kan välja i vilka fonder den ska placeras.
 - B Det är pengar du kan vinna om du köper en premieobligation.
 - C Den del av ditt pensionssparande som du själv avsätter pengar till.
-

10. Vad gäller för fondavgifterna inom premiepensionssystemet jämfört med fondavgifterna i ett privat fondsparande?

- A Fondavgifterna är lägre på grund av den rabatt som ges.
- B Fondavgifterna är högre på grund av den extra administration som krävs.
- C Fonderna inom premiepensionssystemet har inga avgifter.

Svaren finns på sidan 37

ORDLISTA

Aktie	Ägarandel i ett aktiebolag.
Aktiefond	En aktiefond investerar minst 85 procent av fondförmögenheten i aktier eller aktierelaterade finansiella instrument.
Aktiv förvaltning	Fondförvaltning där förvaltaren väljer värdepapper utifrån egen analys av vad som bedöms komma att ge den bästa avkastningen i framtiden. Motsats till passiv förvaltning, eller indexförvaltning.
Alternativ investeringsfond, AIF	Alla typer av förvaltade fonder som inte är värdepappersfonder (UCITS-fonder). Exempel på alternativa fonder är specialfonder, riskkapitalfonder och fastighetsfonder (som placerar direkt i fastigheter).
Avkastning	Värdeökning på en placering. Kan komma fondspararen till del som kapitalvinst eller utdelning. En fonds avkastning visas alltid efter att avgifter är bortdragna.
Blandfond	En fond som investerar i både aktier och räntebärande värdepapper. Fördelningen av aktier respektive räntepapper skiljer sig åt mellan blandfonderna och deras placeringar styrs av fondens strategival.
Branschfond	Värdepappersfond som köper aktier i en specifik bransch såsom läkemedel, fastigheter etc.
BRICS-fond	Värdepappersfond som köper aktier i Brasilien, Ryssland, Indien, Kina och Sydafrika.
Courtage	En avgift vid köp och försäljning av värdepapper som fonden vanligen får betala till fondkommissionär/aktiemäklare.
Fond i fond	Fond som placerar i andra fonder.

Fondandel	Den som sparar i fond köper andelar i fondens tillgångar och blir därmed delägare till alla de värdepapper som fonden äger.
Fondbolag	Ett fondbolag förvaltar förmögenheten i en värdepappersfond. Ett fondbolag kan förvalta flera fonder.
Fondförsäkring	Ett långsiktigt försäkringssparande med placering i fonder. Fondförsäkring kallas även unit linked. Spararen kan utan skattekonsekvenser flytta sina pengar mellan de olika fonder som finns i försäkringsbolagets sortiment.
Fondindex	Ett fondindex visar den genomsnittliga avkastningen för fonder med liknande placeringsinriktning.
Förvaltningsavgift	Ersättning till fondbolag för förvaltning, administration, förvaring, information och distribution.
Förvaringsinstitut	Alla värdepappersfonder ska ha bank eller annat kreditinstitut som förvaringsinstitut. Detta ska ta emot och förvara fondens egendom och se till att köp och försäljning av fondandelar sker i enlighet med gällande regler.
Hedgefond	Hedgefonder är specialfonder och har därmed en friare placeringsinriktning än värdepappersfonder. Många hedgefonder försöker ge avkastning oavsett om aktie- eller räntemarknaden går upp eller ned.
Index	Index visar hur en viss marknad har gått i genomsnitt. Ett index fungerar som ett mått att jämföra fondens värdeutveckling med över tid.
Indexfond	En passivt förvaltd fond som har som mål att spegla ett valt index, genom att vanligtvis placera i de aktier som ingår i indexet. Motsats till aktivt förvaltd fond.

Individuellt pensionssparande (IPS)	IPS är en form av pensionssparande med skattemässigt avdragsgilla insättningar. Sparformen ger stor frihet i valet av placeringar i fonder, aktier eller på bankkonto. Från och med 1 januari 2015 sänktes avdragsrätten kraftigt för att helt försvinna 2016.
Kapitalförlust	Den avdragsgilla förlust som kan uppkomma vid försäljning av exempelvis aktier eller fondandelar.
Kapitalvinst	Den beskattningsbara vinst som kan uppkomma vid försäljning av exempelvis aktier eller fondandelar.
MENA-fond	Värdepappersfond som köper aktier i Mellanöstern och Nordafrika.
NAV-kurs, andelsvärde	NAV står för nettoandelsvärde (på engelska net asset value). Värdet på en fondandel beräknas som fondens alla tillgångar efter avdrag för förvaltningskostnader dividerat med antalet andelar. Normalt omvärderas fondens innehav och andelsvärdet varje börsdag.
Normanbeloppet	”Normanbeloppet” är ett standardiserat jämförelsemått som avser att visa en uppskattning av den totala kostnaden (i kronor istället för procent) för ett månadssparande på 1 000 kronor i en fond under tio år. Syftet är att ge exempel på vad den årliga procentuella avgiften kan bli i kronor och ören sett över en längre tidsperiod.
Obligation	En obligation är ett räntebärande värdepapper med en löptid som överstiger ett år vid emissionen. Obligationer ges ut av staten, kommuner, bostadsfinansieringsinstitut och andra företag.
Obligationfond	En fond som placerar i långa räntepapper, det vill säga med en löptid på över ett år, såsom obligationer. Kallas även lång räntefond.

Option	Innehavaren har en rätt men inte en skyldighet att i framtiden köpa eller sälja ett värdepapper till ett i förväg fastställt pris.
Passiv förvaltning	Förvaltning av fonder där man har som mål att inte avvika från det index som förvaltaren har valt att spegla. Se indexfond. Motsats till aktiv förvaltning.
Penningmarknadsfond	Fond som enbart placerar i korta räntepapper, det vill säga räntepapper med en återstående löptid som är kortare än ett år. Kallas även för kort räntefond eller likviditetsfond .
Premiepension	Den del av den allmänna pensionen där premien, som är 2,5 procent av pensionsunderlaget, placeras i fonder.
Risk	Med risk menas hur mycket värdet kan förväntas gå upp eller ned över tid.
Räntefond	En räntefond är en fond som placerar 100 procent av fondförmögenheten i räntebärande värdepapper, det vill säga i obligationer och statsskuldväxlar.
Specialfond	En typ av alternativ investeringsfond (se eget uppslagsord) med liknande konsumentskydd som värdepappersfonder.
SRI	Sustainable (eller Socially) Responsible Investments. Samlingsnamn för hållbara och ansvarsfulla investeringar.
Standardavvikelse	Mått på en fonds risk. Speglar volatiliteten, dvs. svängningar i avkastningen. Ju högre standardavvikelse desto högre risk.
Statsskuldväxel	Ett räntebärande värdepapper med en löptid på upp till ett år. Ges ut av staten.

Tillväxtmarknadsfond	En tillväxtmarknadsfond är en aktiefond som investerar i tillväxtmarknader, även kallade emerging markets. Till tillväxtmarknader räknas bland andra Östeuropa, stora delar av Asien, Afrika och Latinamerika.
TKA (totalkostnadsandel)	Ett mått för totala kostnader inklusive förvaltningsavgifter, skatter och transaktionskostnader. Courtage ingår. Uttrycks i procent av den genomsnittliga fondförmögenheten.
UCITS	Står för Undertaking for Collective Investments In Transferable Securities och är benämningen på fonder som omfattas av ett EU-direktiv (värdepappersfonder). Enligt direktivet får UCITS-fonder som har tillstånd i ett EU-land lov att marknadsföras fritt i samtliga EU-länder.
Valutarisk	Med valutarisk menas förändringar i växelkursen mellan svenska kronan och den valuta som fonden placerar i.
Värdepappersfond	Fond som enligt lagen om värdepappersfonder omfattas av UCITS-direktivet (se eget uppslagsord) och därmed fritt får marknadsföras i hela Europa.
Årlig avgift	Ett internationellt vedertaget mått för att visa totalt erlagda avgifter i en fond. Courtage ingår ej. Årlig avgift uttrycks i procent av den genomsnittliga fondförmögenheten.

Checklista: Att välja fonder

När du ska välja fond kan du använda dig av en tvåstegsmodell för att underlätta valet. Denna går ut på att först välja vilken fondtyp du vill ha och sedan välja fond utifrån det valet.

Steg 1: Välj fondtyp

Vilken tidshorisont har du?

Börja med att fundera hur lång din placeringshorisont är. Ju längre placeringshorisont, desto högre risk kan du ta för att öka möjligheterna till högre avkastning. Det mest kortsiktiga sparandet passar att ha på ett bankkonto eller en kort räntefond. Aktiefonder däremot passar för sparande på längre sikt.

Fundera över risk och riskspridning.

Vilken risk är du beredd att ta? En högre risk ger möjlighet till högre avkastning men kan också innebära att du förlorar pengar.

Riskspridning är A och O när det gäller fondsparande. Vill du inte spara i så många fonder kan du välja en bred globalfond som placerar över hela världen eller en blandfond som placerar i både aktier och räntor. Ett annat sätt att få riskspridning är att välja flera olika fonder med olika inriktning. Tänk också på att sprida riskerna i tid genom att månadsspara!

Rätta svaren till "Tio frågor om fonder" på sidorna 30–31:

1B | 2A | 3A | 4C | 5A | 6B | 7A | 8A | 9A | 10A

Steg 2: Välj fond

Nästa steg är att välja en fond och då kan du ta hjälp av några olika verktyg för att utvärdera fonderna och jämföra fonderna med varandra. Var medveten om vad de olika fonderna kostar. Glöm inte att jämföra både avkastning och avgift.

Fondkollen.se

På www.fondkollen.se hittar du fakta, verktyg och värdefulla exempel som är användbara när det gäller allt fondsparande. Bland annat finns verktyg som underlättar utvärdering av fonder och som kan vara till hjälp när det är dags att välja nya.

Fondkollen finns också som app till mobiltelefon som du kan använda dig av för att hålla koll på dina fonder.

Jämför fonder

På www.fondkollen.se kan du med hjälp av verktyget ”Kolla fonden” skriva in namnet på din fond och få upp rätt jämförelse för att se hur din fond har gått i jämförelse med andra fonder med samma placeringsinriktning. Har din fond stått sig väl eller finns det många andra fonder med samma placeringsinriktning som har presterat bättre? Dags att byta? Med hjälp av ”Hitta ny fond” får du hjälp att hitta fonder i en viss kategori.

Faktablad med basinformation om fonder

Du kan också titta på de olika fondernas faktablad för att få mer information om fonden. Faktabladen är standardiserade i hela Europa för att du ska kunna jämföra fonder från olika fondbolag. Faktabladet ska bland annat innehålla information om placeringsinriktning, risk, historisk avkastning och avgifter. Faktabladen hittar du på varje fondbolags webbplats.

Fondbetyg

Ett annat sätt att utvärdera fonder är att titta på vad de fått för rating eller fondbetyg. Fonderna betygsätts utifrån olika kriterier, framförallt historisk avkastning och risk. Ibland vägs även framtida utvecklingsmöjligheter in, till exempel tittar man på förvaltarens erfarenhet.

Nyttiga länkar och telefonnummer

ALLMÄNT OM FONDER:

Fondbolagens förening: www.fondbolagen.se

telefon 08-506 988 00

- statistik, fakta, undersökningar med mera.

Fondkollen: www.fondkollen.se

- saklig information om fondsparande samt verktyg och värdefulla exempel som är användbara när det gäller allt fondsparande.

Hallå konsument! www.hallakonsument.se, telefon 0771-525 525

Oberoende vägledning genom Konsumentverket, i samarbete med andra myndigheter, konsumentbyråer och kommunernas konsumentvägledning. (Start 31 mars 2015)

Konsumentbyråer:

Bank- och finansbyrån *samt* **Försäkringsbyrån:**

www.konsumenternas.se, telefon 0200-22 58 00

Energimarknadsbyrån:

www.energimarknadsbyran.se, telefon 08-522 789 50

Telekområdgivarna: www.ktib.se, telefon 08-522 767 00

På Konsumentbyråernas sidor hittar du opartisk och kostnadsfri vägledning om bland annat bank, försäkring, telekom och energi.

Minpension: www.minpension.se

telefon 0771-89 89 89

- ger dig en samlad bild av din pension.

Pensionsmyndigheten: www.pensionsmyndigheten.se

telefon 0771-776 776

- informerar om och administrerar den allmänna pensionen.

Här byter du fonder till premiepensionen.

Ingen försäljning – bara fakta!

På www.gilladinekonomi.se/trygga finns fler nyttiga
privatekonomiska broschyrer att läsa och skriva ut.

Fondbolagens förening
SWEDISH INVESTMENT FUND ASSOCIATION